

Марија Белиј¹

ЗДРАВСТВЕНО-ТУРИСТИЧКА ФУНКЦИЈА У РАЗВОЈУ РИБАРСКЕ БАЊЕ

Извод: Рад се бави еволуцијом здравствене функције Рибарске Бање, од античких времена до данас. Посебна пажња је посвећена развоју туристичке функције, експанзији урбаног језгра, повећању смештајних капацитета и детерминисању комплементарних вредности и активности са циљем стварања могућности за атрактиван и активан одмор у Бањи и њеном окружењу; резултат је модерна бањска посета како људи са здравственим проблемима, тако и људи који желе да доживе незабораван одмор и рекреацију. Бања је у потпуности реновирана, а у њену модернизацију је уложено много средстава. Рибарска Бања је последњих година освојила бројне награде у туризму, као једна од најуспешнијих бања у Србији.

Кључне речи: Рибарска Бања, бањска функција, Специјална болница, туристички промет.

Увод

Рибарска Бања се од свих осталих бањско-климатских места у нашој земљи разликује по својим природним својствима и међу њима заузима почасно место. Смештена на шумовитим падинама Јастрепца, недалеко од Крушевца, она представља прелепу здравствену оазу и према речима њеног директора др Бранислава Катанчевића, прави Божји дар. Своју афирмацију стекла је у другој половини XIX века, након ослобођења ових крајева од турске власти, а пуни сјај доживљава у првим деценијама XX века. На старим разгледницама остале су забележене, уз топле препоруке и поздраве пријатељима, и фотографије доласка принцезе Јелене у Рибарску Бању и дочека краља Петра I Карађорђевића приликом једне од посета овом лечилишту у моди. А посета је било много: Бањчани су краља с радошћу дочекивали, а краљ је Бању радо походио. Након вишегодишње стагнације, Бањи почиње да се враћа стари сјај, који је имала у златно доба Карађорђевића. У последње четири године већина објеката у Рибарској Бањи је комплетно реновирана, изграђени су нови, а пуно је урађено и на пољу маркетинга и туристичке пропаганде. Створени су сви услови за право монденско место за одмор, лечење и уживање, тако да се данас, с правом, може рећи да је царска бања у царском граду.

¹ Марија Белиј, Београд.

Положај и природне карактеристике

Балнеолошко лечилиште и климатско место Рибарска Бања налази се у средишњем делу Србије, у североисточном подножју планине Јастребац. Смештена је у долини Рибарске реке на 540 m надморске висине. Положај Бање одређен је координатама: 43°25'36" северне географске ширине и 21°30'35" источне географске дужине. Њен специфичан положај усред шумовитих брежуљака, у малој клисури пружа јој изузетну заштиту од ветрова и наглих промена температуре ваздуха, што боравак у њој чини веома пријатним, те ужива репутацију климатског лечилишта. Очувана шумска и парковска вегетација додатно доприноси утиску свежине и чистог ваздуха, тако да се стиче утисак да бања представља праву еколошку оазу.

На 220 km од Београда, 34 km од Крушевца и 72 km од Ниша, у непосредном залеђу села Рибаре по којој је добила име, са веома добрим саобраћајним везама, ово бањско лечилиште и климатско место има повољан географски положај и испуњава све предуслове да постане центар здравственог и климатског туризма овог дела наше земље.

У геолошком погледу, терен изграђују претежно нискометаморфисани шкриљци Великог Јастрепца у планинском залеђу, помешани са лискуновитим гнајсом. При томе су, према резултатима дубљег истражног бушења, у горњем делу представљени хлоритским шкриљцима, спилитима и габровима, за које се сматра да су доњокредне старости. Дебљина горње формације је у подручју бушотине 4 око 125 m, а у подручју бушотине 5 око 207 m. Западно од бање су наслаге горњокредног флиша, у које је утиснута гранитска маса Јастрепца, док се источно настављају метаморфити српског кристалоносног језгра. Те стене су са северне стране заглављене неогеним седиментима (Протић, 1995). Интересантно, посебно са аспекта туристичке валоризације одређених геолошких карактеристика, је и то да је шири простор Јастребца златоносно подручје, да је то одавнина коришћено у традиционалној експлоатацији злата, посебно у околини Рибарске бање и испирањем у самој Рибарској реци са садржајем злата и до 2.8 gr/m³ у наносима (Вујановић и Теофиловић, 1977).

Рибарска бања је у сложеној раседној зони северног подножја Јастребца, који представља хорст ограничен термалним дислокацијама. Од суштинског су значаја јастребачки упореднички расед и попречни вукањски расед између Великог и Малог Јастребца дуж којих избијају сви термоминерални извори.

Термоминералне воде Рибарске бање припадају разбијеном извору сложене издани (Костић, 1979) које су некад сачињавали издански, пукотински и прокапнички извори. После спроведеног хидрогеолошког бушења, када су неки природни извори пресушили, преосталих шест је об-

ухваћено каптажама. Историјат хидролошких истраживања има дугу традицију, а прве важније податке је објавио Е. Линденмајер још 1865. године, када је бању посетио и Ј. Панчић са лицејцима описујући „мноштво извора“ и прогнозирајући да ће количина рибарскобањске воде, која је тада само један хамам пунила, „целисходно вођеним пословима знатно умножити“. Са температуром од 38-41.5⁰С вода је хомеотерма (и по један извор од 28⁰С и 16⁰С), а по саставу ниско минерализована, сумпоровита, НСО₃, SO₄-Na типа (Протић, 1995), а значајно је и то да Рибарска бања располаже квалитетном хладном (16-17⁰С) пијаћом водом, за коју се одавно зна да је за пиће врло пријатна и питка. Током истражних радова 1961-81. године, неки извори су пресушили, али су урађене три бушотине 100-300 m дубине и један експлоатациони бунар из којег се добија 25 l/s воде температуре 38⁰С, а новом дубоком бушотином добијено је са 850 m дубине самоизливом нових 12 l/s са температуром од 44⁰С (Мађејка, 2003).

Геоморфолошки, Рибарска бања лежи стешњена у малој котлини, ерозивном проширењу дубоко усечене Бањске-Рибарске реке, чији је правац предиспониран раседом. Са три стране је окружена стрмим падинама околних брда, огранака Јастребца, а само је ка северу отворена, у правцу отицања Рибарске реке ка њеном ушћу у Јужну Мораву код Ђуниса. Обимним грађевинским радовима првобитни рељеф је значајно преобликован, стрме падине околних брда су подсечене и формиране су полице на којима су изграђени смештајни објекти и спортски терени.

Рибарска бања је од давнина позната и као климатско место, у истој мери као и по топлој сумпоровитој води. По запажањима В. Димитријевића (1911) на бази свог лекарског искуства, наглашава се да је у њој „ваздух вазда толико чист, свеж и пријатан, каквог ни у једној нашој бањи нема“. Знатно планинско залеђе Великог Јастребца, дубоко усечена долина Рибарске реке и изузетна пошумљеност падина формирају специфичан умерено свеж субпланински топоклимат са спектром микроклимата зависно од експозиције и нагиба падина, степена пошумљености и отворености према диригованој циркулацији у складу са правцем и обликом речне долине. Средња годишња температура је 9.5⁰С и има 700-800 mm падавина, које се излуче у мајском и октобарском максимуму, тако да летња сезона нема већи број падавинских дана, мада свежина после летње кише у садејству са околним шумама дају веома пријатну освежавајућу временску ситуацију.

Рибарска Бања кроз историју

Подручје Рибарске Бање било је настањено још у праисторијско време (Bankoff i Palavestra, 1986), као и у античко доба (Dušanić, 2004) и

раном средњем веку (Рашковић, 2005). Археолошки остаци показују да је још човек палеолитског доба на бањским термама обављао ритуално лечење, а да живот у Рибарској Бањи никада није престајао да буја говоре и археолошка истраживања локалитета Чукар, где су откривени остаци древних насеобина, као и мегалита у Срнаљу (Петковић, 1934). Исти аутор наводи: „Део Рибарске реке, где се може наћи ово камење, даје утисак некакве преисторијске радионице. Изгледа да је у преисторијско доба овде био живот веома напредан“. Овдашњи локалитети представљају и класичне примере келтског опидума који је био не само утврђење, већ и насеље у правом смислу речи. Налазиште сведочи о континуираном постојању овог стратешки важног насеља од старијег гвозденог доба па све до раног византијског периода. Поред више металних предмета, углавном за свакодневну употребу, на месту које доминира читавом Рибарском реком пронађен је и римски републикански денар из 101. године пре нове ере. Старост новчића апсолутно одговара старости осталих предмета пронађених на овом локалитету. По М. Васићу (1961) у римском периоду Рибарска бања је била на гласу по својој термално-култној функцији, а „Рибарска, Сијаринска, Нишка, Сокобања и Брестовачка биле су лечилишта која су уживала и култ божанстава или демона којима су била посвећена“. Већина бања које су процветале у доба Римске империје, разорене су у време сеоба народа или су уништене у трусовима и поплавама

Поред римских колониста, топле воде ове бање користила је и српска средњовековна властела. У XII веку, Рибарску Бању, као и целу долину Рибарске реке до ушћа у Јужну Мораву, као дар за пунолетство добио је Стефан Немања (www.ribarskabanja). Легенда каже да је кнегиња Милица често користила благодети ових вода. За време владавине Турака бање Србије су већином уназађене и заборављене, са изузетком Сокобање, Јошаничке бање, Куршумлијске бање, Сијаринске бање, Бање бањска и Рибарске бање (Мађејка, 2003). Турци су веома ценили Рибарску бању и посећивали је у великом броју, у бањи су изградили купатило у стилу амама, а поред бање формирали излетиште, „где су долазили на теферич, да поред живе воде пеку јалове овце и овнове, гостећи се“ (Костић, 1979).

Само годину дана после ослобођења од Турака, у септембру 1834. године, по налогу кнеза Милоша, урађена је прва хемијска анализа вода Рибарске Бање („отпослао 6 крчага Рибарске воде“) у лабораторији Медицинског факултета у Бечу, а дванаест година касније и у Београду. Од 1847. године Бања има сезонског лекара, у јуну и јулу- први је био Љубомир Радивојевић, крушевачки окружни физикус, а сталног од 1854. године. У другој половини 19. века од бројних народних бања израстају праве бање и међу првима је такав статус добила, поред Врњачке бање, Буковичке бање и Бање Ковиљаче и Рибарска бања.

Кнез Александар Карађорђевић боравио је у Рибарској Бањи 1850. године, у пратњи Илије Гарашанина и војводе Стевана Петровића Книћанина. У знак захвалности за успешно лечење своје супруге од стерилитета, војвода Книћанин је Бањи поклатио прелепу чесму, која је по њему названа „Книћанка“. Краљ Милан Обреновић, 1874. г. одобрава државна средства, чиме се дуплирају капацитети бање у наредним годинама. Бања је обновљена 1882. г., а овде је 1887. отворена апотека, као прва у нашим бањама.

Краљ Александар I Обреновић посетио је Рибарску Бању са својом мајком, краљицом Наталијом. Год. 1901. у Бањи је лека своме стерилитету тражила краљица Драга (Машин) Обреновић, а до данашњих дана је сачувана када, специјално направљена за њу. Модерно уређење Бање почело је 1904. год. када је Врачарска штедионица из Београда добила концесију за подизање нових објеката. Тада почиње њена интензивнија изградња: у периоду од 1904.-1911. год., у Рибарској Бањи изграђено је неколико нових објеката за смештај и лечење гостију- виле Србија (1904), а затим Босна (1905), Херцеговина, Црна Гора (1907), Славонија (1905), Далмација... Бања се градила и уређивала по угледу на европске бање. Тада Бања доживљава свој пуни сјај, а њена здања подигнута у том периоду и данас задивљују.

Краљ Петар I Карађорђевић је владар који је био највернији посетилац и пацијент Рибарске Бање. Осим што је био редован станар првог спрата виле „Србија“, током свог опоравка краљ Петар I је у Рибарској Бањи обављао и државничке послове, тако је на овом месту 25. августа 1913. године потписана Декларација о присаједињењу Косова и Метохије матици- Краљевини Србији. Редовном госту и великом донатору Бањчани су се још за живота покушали захвалити изградивши већ чувене „Краљеве“ степенице, које су посебно пројектоване како би владару кога је мучио реуматизам олакшале кретање и успон. Данас краљ Петар I Карађорђевић, са штапом у руци, госте дочекује на клупи у центру бање. Спомеником у природној величини, изливеним у бронзи, Рибарска Бања чува успомену на свог најдражег госта и једног од најпопуларнијих српских владара.

Ипак, све до Другог светског рата Бања је имала сезонски карактер. Више од две деценије након завршетка рата, коришћена је само за одмаралиште и рехабилитацију плућних болесника. Тек 1967. године отворено је Одељење за физикалну медицину и рехабилитацију које прераста у модеран Завод за лечење и рехабилитацију оболелих од ортопедских, коштаноглобних и дегенеративних обољења „Рибарска Бања“.

Специјална болница „Рибарска Бања“

Медицински третмани се спроводе у Специјалном заводу за лечење и рехабилитацију ортопедских и коштаноглобних дегенеративних

обољења „Рибарска Бања“. За ту сврху образовани су тимови лекара специјалиста, физиотерапеута, медицинских сестара и другог медицинског особља. Специјална болница „Рибарска Бања“ сарађује са специјалним институтом „Бањица“ у Београду и са здравственим центром у Крушевцу. Са 258 запослених, од чега је 100 стручног медицинског особља, са модерно опремљеним кабинетима и салама за физикалну медицину и медицинску рехабилитацију, са 510 постеља и 145.000 остварених ноћења у 2007. години и попуњеношћу капацитета од 85% на годишњем нивоу, Специјална болница спада међу најбоље у рангу бањских стационара, како у погледу пружања медицинских услуга, тако и на пољу туризма и угоститељства.

Индикувана обољења, односно индикације за лечење у Рибарској Бањи су обољења локомоторног апарата, реуматска и неуролошка обољења: функционалне последице коштано-зглобних повреда и прелома костију, урођени деформитети на костима и зглобовима, пост-трауматске артрозе зглобова и кичменог стуба, запаљенски облици артритиса, хемипарезе и хемиплегије, парапарезе и параплегије, функционалне последице повреде и обољења периферног нервног система у мирној фази, дечија церебрална парализа.

Контраиндикувана обољења су: акутна обољења, малигне болести, крварећи улкуси, туберкулоза, декомпензована срчана стања, малигне хипертензије.

Болница је опремљена савременом медицинском опремом и располаже најмодернијим уређајима и апаратима за примену свих облика и метода лечења из области физикалне медицине и рехабилитације. Заступљене су следеће терапије: хидро терапија (која се спроводи у два базена са термоминералном водом температуре 36⁰С, један базен је полуолимпијских размера, а други мањи, са покривеним дном и уређајима за подводну масажу), фото терапија, ласер терапија, магнетна терапија, кинези терапија, термо терапија, соно терапија, радна терапија, медикаментозна терапија.

Посматрано са медицинског становишта, Специјална болница Рибарска Бања пружа велике могућности. Почевши од најједноставније варијанте- купања у базену са термоминералном водом, преко различитих дијагностичких метода (хематолошка и биохемијска лабораторија, рентген кабинет) до терапије (примена свих до данас познатих облика физикалне терапије и апаратурних техника, укључујући и акупунктуру). Користећи све предности које пружа природно окружење и бањски извори, али и најмодернија медицинска знања и праксу, постижу се изузетни резултати у лечењу и рехабилитацији.

Терапијски блок, смештајни капацитети и ресторански део у Рибарској Бањи имају посебну погодност: спојени су системом топлих веза (топлим подземним ходницима) чиме се омогућава максималан ефекат те-

рапија и обезбеђује да се гост и по најснежнијем зимском дану не излаже наглим променама температуре.

Материјална база туризма

Бања је повезана модерном друмском саобраћајницом са Крушевцем. Са ауто пута Београд-Ниш у Рибарску Бању се стиже из два правца: преко Појата и Крушевца, или преко Делиграда и Ђуниса. Са југа, из правца Ниша, у Бању се долази преко Алексинца. Најближи домаћи и међународни аеродром је у Нишу (72 km).

Што се смештајних капацитета тиче, рехабилитациони центар „Рибарска Бања“ на располагање гостима ставља 510 постеља, од којих су 200 у систему фонда Здравствене заштите док је преосталих 310 на слободном тржишту. Собе су једнокреветне и двокреветне, комплетно реновиране и опремљене: купатилима, мини кухињама, терасама и кабловском телевизијом. У вилама „Поглед“, „Далмација“ и „Црна Гора“, поред двокреветних соба у понуди су и луксузни апартмани урађени по највишим стандардима који гостима пружају потпуну удобност. Смештајни капацитети у вилама: „Славонија“, „Босна“, „Херцеговина“ и „Хрватска“, су такође реновиран и својим уређењем и удобношћу ни мало не заостају за хотелским и пансионским смештајем најпознатијих туристичких центара. Смештај гостију могућ је и у приватним кућама које се све више модернизују и проширују, тако да је на улазу у Бању изграђено читаво ново насеље са пансионима. Званична статистика бележи 200 лежаја који су категорисани, али пракса показује да током летње сезоне буде и до 300 гостију у вишедневном боравку и на медицинском третману, а који нису евидентирани у званичним смештајним капацитетима. Ресторан у вили „Поглед“ располаже са 700 места, а у оквиру овог савремено опремљеног објекта раде још и хладни бифе и ТВ сала. Гостима су на располагању и затворени базен са термоминералном водом, мали базен са подводном масажом, каде са галванском струјом, као и отворени базен који користи обичну и лековиту воду од 50⁰С. Кафе-бар „Видиковац“, који се налази на централном платоу, преко пута виле „Србија“, гостима пружа величанствени поглед на целу бању. Кафе-бар у терапијском блоку, као и отворена башта ресторана „Војводина“ са зеленилом и фонтаном, у свако доба су на располагању гостима. Камин сала и нови еко-етно ресторан су уређени по светским стандардима, намењени за пријем најзахтевнијих гостију. Терапијски блок, смештајни капацитети и ресторански део спојени су системом топлих веза (подземним ходницима) чиме се омогућава максималан ефекат терапија.

У оквиру Бање послују и банка, пошта, апотека, маркети, пијаца, биоскопска дворана, конгресна сала за стручне састанке и симпозијуме,

библиотека, читаоница и киосци. Гостима су такође на располагању и терени за кошарку, фудбал и одбојку са 400 места у гледалишту и расветом за ноћне турнире који се организују током летњих месеци.

Благотворност природе и ваздуха у подножју шумовитог Јастрепца, здрава храна, гостољубивост и непосредност људи из овог краја, учинили су да Бања не буде само лечилиште већ и оаза за пријатан боравак и одмор, спортске припреме, семинаре. Иако је било констатација да је „на Јастребцу и у Рибарској бањи лепо, али досадно“ (Миленковић, 2007), туристички посленици се труде да попуне програм дешавања кроз „Културно лето у Рибарској бањи“ када гостују бројне позоришне групе, културно-уметничка друштва и естрадни уметници свих профила. Током летњег Сабора одржава се и Фестивал традиционалне хране, старих заната и музике. Од комплементарних садржаја, сигурно да посебну пажњу привлаче изузетни објекти културне баштине у Крушевцу и цркве у Ђунису, а на Јастребцу се у сарадњи са Ловачким удружењем организују хајке на вукове и лисице, лов у отвореним и затвореним ловиштима на крупну и ситну дивљач, као и организовано сакупљање лековитог биља, шумских плодова и печурака, а за оне који немају претензија да се више крећу у природи ту је и оближња Етно-воденица у Срндаљу, где се нуде традиционална јела овог поднебља.

Промет туриста и туристичка пропаганда

Евиденција о посети бањских гостију води се од 1860. г., када почиње лечење болесника под надзором лекара. Највећа посета пре Првог светског рата забележена је 1906. г. – 2184 госта, а у међуратном периоду 1938. г. – 2804. Тада је Бања била стециште богатих, који су одмор проводили више у уживању и разоноди, него у лечењу.

Табела 1. – Промет туриста и број ноћења у Рибарској Бањи у периоду 1996-2005. године (Извор података: Републички завод за статистику)

Године	Туристи			Ноћења		
	Укупно	Домаћи	Страни	Укупно	Домаћи	Страни
1996.	4663	4648	15	101186	101006	180
1997.	4359	4359	-	100574	100574	-
1998.	4695	4695	-	115375	115375	-
1999.	4256	4256	-	95721	95721	-
2000.	5208	5208	-	127662	127662	-
2001.	5924	5921	-	140312	140268	44
2002.	5992	5992	-	120364	120364	-
2003.	6023	6014	-	110597	110501	96
2004.	6243	6219	24	112775	112608	167
2005.	6953	6899	54	120668	120202	466

После Другог св. рата, Бања је постала климатско опоравилиште, у које Завод за социјално осигурање шаље болеснике са прележаном туберкулозом. Током 1971. г. у лечилишту је боравило око 7000 оболелих (преко 150.000 болесничких дана).

Закључак

Рибарска Бања се од свих осталих бањско-климатских места у нашој земљи разликује по својим природним својствима и међу њима заузима почасно место. Смештена на шумовитим падинама Јастрепца, недалеко од Крушевца, она представља прелепу здравствену оазу и климатско место, прави „Божји дар“.

Благотворни утицаји термоминералне воде и чистог, свежег, субпланинског ваздуха уочени су од најстаријих времена и данас је то потврђено бројним археолошким траговима у самој Бањи и широј околини. Ту су се лечили људи током палеолита и неолита, ту су уживали римљани у изграђеним купатилима, ту је било и келтско утврђење, ту је долазило раносредњовековно српско племство на челу са Стефаном Немањом и кнегињом Милицом, ту су и Турци за своје потребе саградили амам-турско купатило. По ослобођењу од Турака, Кнез Милош захтева 1834. године анализу воде рибарскобањских извора (која је урађена у Бечу), Кнез Александар Карађорђевић боравио је у Рибарској Бањи 1850. године, у пратњи Илије Гарашанина и војводе Стевана Петровића Книћанина, од 1847. године Бања има сезонског лекара (у јуну и јулу-први је био Љубомир Радивојевић, крушевачки окружни физикус), а сталног од 1854. године, Краљ Милан Обреновић, 1874. године одобрава државна средства за модернизацију Бање и повећање смештајних капацитета, чиме се дуплирају капацитети бање у наредним годинама. Бања је обновљена 1882. године, а овде је 1887. отворена апотека, као прва у нашим бањама. Краљ Александар I Обреновић посетио је Рибарску Бању са својом мајком, краљицом Наталијом, а лека своје стерилитету тражила је овде и краљица Драга (Машин) Обреновић. Модерно уређење Бање почело је 1904. године, када је Врачарска штедионица из Београда добила концесију за подизање нових објеката. Бања се градила и уређивала по угледу на европске бање и тада доживљава свој пуни сјај. Краљ Петар I Карађорђевић је владар који је био највернији посетилац и пацијент Рибарске Бање. Осим што је био редован станар првог спрата vile „Србија“, током свог опоравка краљ Петар I је у Рибарској Бањи обављао и државничке послове, тако је на овом месту 25. августа 1913. године потписана Декларација о присаједињењу Косова и Метохије матици- Краљевини Србији. Редовном госту и великом донатору Бањ-

чани су се још за живота покушали захвалити изградивши чувене „Краљеве“ степенице, које су посебно пројектоване како би владару кога је мучио реуматизам олакшале кретање и успон. Данас краљ Петар I Карађорђевић, са штапом у руци, госте дочекује на клупи у центру бање. Спомеником у природној величини, изливеним у бронзи, Рибарска Бања чува успомену на свог најдражег госта и једног од најпопуларнијих српских владара.

Први и Други Светски рат у великој су мери поништили све претходне напоре на успостављању једног елитног, монденског летовалишта, климатског места и бањског лечилишта. У периоду обнове одвојена су средства и за реновирање објеката у Рибарској бањи, а 1947. године је решењем Министарства финансија основана као бањско и климатско лечилиште, током 1957-58. године добија водовод и канализацију, врши се регулација тока Рибарске реке, у периоду 1962-67. године реорганизује се у специјалну болницу за плучне болеснике, а од 1967-74. године добија и одељење за физикалну медицину и рехабилитацију, као и најмодерније опремљен Дијагностичко-терапијски блок, 1978. године се проширују капацитети новим хотелом-стационаром на Самару итд.

Данас Рибарска бања уме да изненади сваког посетиоца. Већ на првом кораку стиче се утисак да је све чисто, окречено, уређено, плански грађено. Најновији планови развоја предвиђају трансформацију бање из болнице у велнес центар. Први корак је реновирање старог и оронулог амама у 2008. години, за шта је издвојено већ 6 милиона евра.

Рибарска Бања је добитник награде „Бели Анђео“ коју додељују Министарство за туризам, трговину и услуге и Туристичка организација Србије. Новоуспостављена награда припала је Бањи за реализацију предузетничких иницијатива и иновација у туризму за 2005. годину. Награду је установило Министарство трговине и туризма Србије са циљем да се Србија што боље позиционира на светском туристичком тржишту, и она је уручена 27. септембра 2006. године (Светски дан туризма). Символика ове награде је вишеструка и управо је из тог разлога изабран мотив „Белог Анђела“, јер анђео на грчком значи гласник, а он је истовремено и чувар Христовог гроба и симбол васкрсења. Додела ове награде представља јасну поруку да долазе нова времена за српски туризам, уз истовремено очување традиције, и да се од Рибарске Бање пуно очекује у будућности.

Ова оаза здравља примљена је у Удружење бања Европе и у одговарајућу светску асоцијацију, а за посебан допринос у развоју бањског туризма 2005. г. подручју југоисточне Европе добила је највеће признање „Златну призму“. Иако по капацитетима ограничена, Рибарска бања је и то претворила у своју корист и уместо јурњаве за рекордима у броју посетилаца и ноћења, определила се за елитизам и врхунску услугу за захтевну клијентелу. У Бањи и дање често бораве гости краљевске крви, а често се

окупља и дипломатски кор, бирајући управо Рибарску бању за место обежавања својих прослава. Права Царска бања надомак Царског града.

Литература

- Васић, М. (1961). Приск о Нишу из 448. године. *Старинар*, 12.
- Војиновић, С. (2002). Бање Србије и климатска места. Београд – Младеновац: Гео
- Вујановић, В. и Теофиловић, М. (1977). Златоносно подручје региона Прокупља. *Гласник Природњачког музеја*, А-32, 27-31.
- Газикаловић, М. (2002): Вода живота. У *Рибарска бања 2001*. (стр. 3-71). Београд
- Димитријевић, В. (1911). Рибарска бања. Београд: Издање „Врачарске Штедионице“.
- Југовић, М. (1974). *Рибарска бања*. Крушевац: Издање Болнице у Крушевцу.
- Костић, М. (1958). Рибарска бања – антропогеографске одлике. *Гласник Српског друштва*, 38 (1), 51-60.
- Костић, М. (1971). Генетска класификација термалитета Србије. *Гласник Српског географског друштва*, 51 (1).
- Костић, М. (1979). Рибарска бања-прилог проучавању функционалног развитака и преображаја. *Зборник радова Географског института „Јован Цвијић“ САНУ*, 31, 85-115.
- Костић, М. (1980). Рибарска бања. *Земља и људи*, 30, 152-159.
- Марковић, Ј. Ђ. (1980). *Бање Југославије. Монографија*. Београд: Туристичка штампа.
- Маћејка, М. (2003). *Клима и њен здравствени значај у бањама Србије*. Београд: Српско географско друштво.
- Миленковић, С. (4. мај 2007). На Јастрепцу лепо, али досадно. *Блиц*.
- Михајловић, Д. (1995). Савремено стање бањског и климатског лечења, проблеме, перспектива развоја. У *Бањска и климатска места Југославије* (стр. 11-21), Београд: Савез инжењера и техничара Србије.
- Петковић, Ж. (1934). *Неки преисторијски цртежи и најстарија балканска писмена* (стр. 5-44). Београд.
- Петров, О. (1995). Екологија као квалитет у очувању својстава бањских и климатских места. У *Бањска и климатска места Југославије* (стр. 136-142). Београд: Савез инжењера и техничара Србије.
- Протић, Д. (1995). Минералне и термалне воде Србије. У *Посебна издања Геоинститута*, 17 (стр. 55-58). Београд.
- Рашковић, Д. (2005). Стање истражености рановизантијских утврђења на северозападу области Наиса. У *Симпозијум „Ниш и Византија“ III* (стр. 183-194). Ниш.

- Станковић, С. (1995). Бањски туризам СР Југославије. У *Бањска и климатска места Југославије* (стр. 421-431). Београд: Савез инжењера и техничара Србије.
- Суботић, С. (1995). Туристичка валоризација бањских и климатских места. У *Бањска и климатска места Југославије* (стр. 457-463). Београд: Савез инжењера и техничара Србије.
- Филиповић, Б., Лазић, М. и Крунић, О. (1995). Заштита бањских и климатских места (минералних вода) Југославије. У *Бањска и климатска места Југославије* (стр. 62-65). Београд: Савез инжењера и техничара Србије.
- Bankoff, A. i Palavestra, A. (1986). Istraživanje praistorijskih naselja u mikroregiji Ribarske reke kod Kruševca. *Glasnik Srpskog Arheološkog društva*, 3, 51-62.
- Bankoff, A. and Palavestra, A. (1986). Prehistoric settlements in the Ribarska reka microregion near Krusevac. *Balkanica*, 16-17, 17-42.
- Dušanić, S. (2004). Roman mining in Illyricum: historical aspects. Dall'Adriatico al Danubio. L'Illirico in eta greca e romana. Atti del convegno internazionale, Cividale del Friuli (pp. 247-270). Pisa: Edizione Elettronica.
www.ribarskabanja.co.yu.